

VÁLASZ GÖMÖRI GYÖRGYNEK

■ Igaza van Gömöri Györgynek, valóban újra föl kellett volna ütnöm a korszak angol és skót irányú magyar peregrinációjának tárgyában alapvető munkáját. (Annál is inkább, mivel a szerző ajándékként közkönyvtári állományba került, dedikált példánya érhető el környezetemben; vagyis Gömöri György tényleg mindent megtett, hogy az információ hozzáférhető legyen.) Így a 30. oldalon található 22. tételből megtudtam volna, hogy 1656. július 8-án Pósházi engedélyt kap az angol hatóságoktól az Amszterdamba való *távozásra*, vagyis *ennek előtte* Angliában kellett már lennie. Ez a Gömöri György által feltárt adat régi bizonytalanságot tisztáz. Előtte több nemzedék, ahogyan a *Korunkban* megjelent írásomban is utaltam rá, pusztán spekulatív alapon említette Pósházi angliai peregrinációját, igaz, mind óvatosabban: Szinnyei József még tényként, bár adatokkal nem alátámasztva, Makkai Ernő, amint azt írásomban idéztem, már gyanakodva, ám a hagyományos adatot alapjában elfogadva, míg a kilencvenes években Szabó Miklós és Tonk Sándor már egészen szkeptikusan: „talán Angliában is megfordult”. (Szabó Miklós – Tonk Sándor: *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1526–1700*. Fontes Rerum Scholasticarum IV. Szeged, 1992. 125; az adattár 1291. tétele.)

Az angliai tartózkodás kérdése tehát Gömöri Györgynek köszönhetően végre eldőlt. Ezek után az a kérdés, hogy ezt aényt hogyan tudja hasznosítani a filozófiatörténet-írás. Abban egyetértünk – nem csupán Gömöri György és jómagam, hanem mindenki, aki egy kissé tájékozott a kor filozófiatörténetében –, hogy a 17. század ötvenes éveiben az angol akadémiai szférában való forgolódásból nem vezethető le olyasmi, amit elnagyoltan brit empirista szemléletnek nevezhetünk. A Szántai Molnár Mihállyal való kapcsolat, a lehetséges londoni tartózkodás inkább azt valószínűsíti, amit általános for-

mában cikkemben is említettem: a brit hatást inkább Pósházi teológiai műveiben kereshetjük. (Ezek elemzésére azonban kompetencia híján nem vállalkozom.) Nem állhatom meg, hogy ne idézzem a két fentebb hivatkozott munka tömör filozófiai összefoglalását Pósházira vonatkozóan. Szabó Miklós – Tonk Sándor: „[Pósházi] a coccejanizmus és a karteizianizmus képzett ellenfele”. Gömöri György: „Az első magyar filozófus, aki Descartes tételeit fejleszti tovább.” Filozófiatörténet-írásunk jelen állapotában nem lehet megállapítani, hogy melyik kijelentés helytálló a kettő közül, már ha ezek között lehet csak választanunk, és a döntést nem is lehet pusztán recepciótörténeti adatokra alapozva meghozni. Nem lesz Pósházi érvelése lényegesen jobb vagy rosszabb attól, hogy kimutatjuk vagy cáfoljuk, hogy kikre hivatkozott vagy nem hivatkozott azokon a szerzőkön túl, akikről eddig tudtunk. Szégyenkeznie vélelmezett filozófiai elmaradottsága miatt nem neki kell, hanem a magyar filozófiatörténészeknek az elvégzetlen elemzőmunka miatt. A soron következő elemzői, filozófiatörténeti feladat ugyanis szerintem Pósházi saját gondolkodási rendszerének és magyar vitapartnereivel szemben elfoglalt vitapozíciójának megértésében áll, ahogyan erre írásomban próbáltam fölhívni a figyelmet.

Jól tudom, hogy nehéz a recepciótörténeti szemléleten túlmutató megközelítési módokról beszélni a magyar filozófiatörténet-írásnak abban az állapotában, amikor filozófiai hagyományunk még messze nincsen számba véve a recepciótörténet mentén sem. Filozófiatörténet azonban nem lehet úgy írni, hogy a magyar kontextus elemzésével várunk addig, amíg nincs minden tisztázva a recepciótörténet vonalán. A kettő egymással párhuzamosan, egyszerre működik, és csakis így működhet.

Mester Béla